

Satırarası Notları

«Biz ve Ötekiler» İdeolojisi ve Söylemleri

*Mithos*larla düşünme alışkanlığını yitirmemiş bütün toplumlarda, dünyayı açıklama ve yorumlama biçimleri *mithos* niteliği gösterir. Bu *mithos* niteliği, her zaman sözlük anlamında apaçık bir *mithos* niteliği olmayıp çoğun örtük bir *mithos* niteliğidir. Dünyayı açıklama, yorumlama, ilişkiler ve değerler, örtük bir biçimde de olsa *mithos* niteliği gösterir. Bu tür toplumlarda, ideolojik söylem ve özellikle egemen söylem *mithos* düşüncesinin «kapalı dairesi» içerisinde oluşturulup, kurgulanır. Bu kurgular, yapıları gereği, önceki toplumsal formasyonlar içerisinde oluşup, gelişmiş ideolojik öğelerden oluştuğu için, doğaları gereği diyalektik düşünme biçimlerini daha en başta dışta bırakırlar. İşte Türkiye'de söylenen sol sözlerin bir çoğu, bu kurgular, bu söylemler, bu düşünme kalıpları içerisinde kalınarak söylenmiş sol sözlerdir. Böyle oldukları için de insanı dönüştürmezler, insanın düşünme, akıl yürütme biçimlerini dönüştürmezler. Ona bir düşünme yöntemi sağlamazlar. Bir düşüncenin reddi ya da kabulünden ibaret dar bir ikilem içerisinde bırakırlar.

Türkiye'de birçok şey, kabasından bir «ikilik» halinde konuluyor ortaya. Ve bu biçimiyle çözümlenmeye çalışıyor. Hayatın karmaşıklığı ve zenginliği iki seçenek kavram, iki seçenek olgu, ya da iki seçenek kişi arasında halledilmeye uğraşılıyor. Romanda da böyle oluyor bu. İki çatışan kişi seçiyorsunuz, iki şeyin temsilcisi, sonra bu çatışmadan sonuç beklemeye başlıyorsunuz. Oysa süreci kişilerde içkinleştirme ve bu kişilerle açıklama biçimi yeni bir şey değil.

Çok eskiden de vardı bu yöntem. Örneğin Antik Yunan tragediyalarında da vardı. Demek ki diyalektik roman denilen şey de pek öyle kolay kurulmuyor. Toplumsal çatışmayı verelim derken rahatlıkla historisizmin kucağına da düşüldürülüyor.

Marksist düşüncede önemli bir kavram olan «SON TAHLİL ANALİZİ» de aynı şekilde kabasından bir ikilik halinde algılanıp, hayatın pratiğine geçirilmeye çalışıldığı için de, bu kavramın hayattaki karşılığı feodal bir tavır keskinliği olmaktan öteye geçemiyor.

«Biz ve Ötekiler» ideolojisi de, tıpkı «Ya o, Ya bu», veya «Ne o, Ne bu» gibi hayat içerisinde gündelik ilişkilerimizde, birçok şey karşısında tavır alışımızı belirleyen bir olgudur. Çoğu kez bunun farkında olmayız ama, davranışlarımızın dinamiğini eleştirel bir bakışla araştırdığımızda karşımıza çıkacaktır şüphesiz. Birçok davranışımızı bilerek ya da bilmeyerek bu soy ideolojik koşullarımıza ve alışkanlıklarımıza göre belirliyoruz. Gündelik hayatın akışı içerisinde bizi belirleyen düşün-

ce sistematığının doğruluğu, yanlışlığı üzerinde uzun boylu durmuyoruz. Ya da bizi belirlediğinin farkında bile olmuyoruz. Ama sonuçlarını hem de bütün boyutlarıyla yaşıyor, uyguluyoruz.

Bilim üzerine, uzun boylu tartışmalar yapıyor günümüz Türkiye'sinde de. Toplumsal ve tarihî analizler, devrim ve örgütlenme modelleri ve benzeri şeyler. Ama öteden beri uygulanmış tarihfî yığın, aynen sürdürülüyor. Aynı yanlış yineleniyor. Bizim insanımız araştırılmıyor, insan ilişkilerimiz tartışılmıyor, sosyalist değerlerin ve ilişkilerin üretilmesi üzerine kafa yorulmuyor. Ödünç bir ideolojiyle yaşıyoruz. İlişkilerimizi anamızdan, babamızdan ne öğrendiysek onlarla yürütüyoruz. Geçmişten kırık-dökük ne aldysak onları onarmaya uğraşıyoruz. Sosyalizmin nihai hedefi olan yeni insan, yeni toplum üzerine kaç kafa yoruluyor şu Türkiye'de?

Şüphesiz ki Marksizm mutlaka ulaşılması, ya da yeniden dönülmesi gereken soyut bir insanî öz diye bir şeyi kabul etmez. Ama bu Marksistlerin insan ve insan ilişkileri üzerine bir şey düşünmemeleri demek değildir. Aksine daha çok düşünmeleri demektir. Ekonomistler için her şey çok kolay elbette. Altyapı değişince, yani üretim ilişkileri değişince insan ilişkileri de, insan da değişecektir. Dolayısıyla ayrıca bir de bu konu üzerinde kafa yormaları gerekmez. Fakat bizler, Marksizmin dönüştürme, dönüştürme ilişkisini yalnızca altyapıya değil, hayatın bütün alanlarına uygulamakta kararlıysak ve ideolojiler düzeyindeki mücadeleden söz edebilecek kadar ekonomizmin dışına çıkmakta adım atabilmişsek bunu sonuna kadar götürmemiz yeni değerler, yeni ilişki anlayışları üretmemiz, bunları yaygınlaştırmamız, benimsetmemiz gerekir. Kapitalizmin tahrip ettiği insanlara, yaşama sevinci, mücadele azmi, yaratma gücü ve güzelliği kazandırmalıyız. Onlara kendilerini, ilişkilerini ve toplumu değiştirmenin, dönüştürmenin tadını, güzelliğini öğretmeliyiz. Onlar dediğimiz aslında biraz da kendimiz değil miyiz? Bu bağlamda kendimiz üzerine ilişkilerimiz üzerine, değerlerimiz üzerine, davranışlarımız ve tutumlarımız üzerine kendimizi ve çevremizi sorgulamamız ve bu sorgulamadan yeni bir insanı yaratmanın asgari koşullarını yaratmamız gerekmektedir sanıyorum.

«Biz ve Ötekiler İdeolojisi» üzerine yazma isteğim, davranışlarımız ve anlayışlarımızı bir eleştiri nesnesi haline getirme çabamdan kaynaklanıyor. Eleştiri nesnesi haline getirmeyi amaçladığım bu gündelik tavır alışlarımızın ideolojik arka-planlarını ortaya çıkarmayı amaçlayacağım. Ya da kendim buna ulaşmayı deneyeceğim.

Böyle bir yaklaşım ister istemez, davranışlarımız üzerinde en etkin olan, motive etme gücü en yüksek olan «Biz ve Ötekiler»i konu edinmemi getirdi beraberinde.

Çağdaş şiddet olaylarının temelinde birçok katışıklı ögenin yattığı öteden beri bilinir. Bu katışıklı ögeler içerisinde, sanırım «Biz ve Ötekiler» ideolojisinin de katkısı, hatta belirleyici yanı bir hayli büyük. Bilindiği gibi günümüzdeki şiddet olayları yalnızca siyasal içerikli olmuyor. Bu söylediğimize gündelik hayattan birçok örneği rahatlıkla getirebiliriz... Örneğin herhangi bir futbol maçında iki takımın taraftarları rahatlıkla birbirlerine girebiliyorlar. Üstelik bu tür olaylar, yetkililerin deyimiyle «Henüz spordan bir şura sahip olmamış, cevval ve gerikalı» toplumlarda değil, İleri Avrupa ülkelerinde de olabiliyor. Ya da daha çok örneğini Amerika gibi İleri Sanayi ülkelerinde gördüğümüz mahalle çeteleri kıyasıyla kavgalara, öç savaşlarına girişebiliyorlar. Çağdaş bir «Romeo-Juliet» uyarlaması olan BATI YAKASININ HİKAYESİ özellikle o dönemde Amerikan toplumunun şiddetli bir gerçeği olmuş bu mahalle çetelerinin kavgalarını konu edinmişti. Bugün Ku-Klux-Klan çeteleri de uygar Amerika'da zenci kıyımını sürdürebiliyor. Dün'ün «Ötekiler»i olan «Yahudiler» bugün «Biz» olup, kendilerine dün uygulananları, şimdiki «Ötekiler»e yani «Filistinlilere» uygulayabiliyorlar. Bu örneklerin sayısı dilediğinize çoğaltılabilir. Örneğin geçen ayların birinde, bir Anadolu kentinde, Orhan Gencebay'cılarla, Ferdi Tayfur'cuların epeydir dış bileme şeklinde süren amansız düşmanlığı, nihayet bir sinema dağılışında, kırılmış şarap şişeleriyle birbirlerine saldıran arabesk militanların himmeti ve gayretiyle büyük boyutlu bir savaş dönüşmüş, kentin meydanında çoğalan insan kalabalığıyla önemli bir arbede haline gelmiş.. Bir mizah öyküsü gibi bu olay, ama gerçek bir sosyolojik olgu. Ve biz sosyalist olma gayreti içerisindeki insanları, mizah yanından çok, dramatik gerçekliği ilgilendirmeli, düşündürmeli. Çünkü dönüşüm olayı o noktada temellenmektedir.

Çünkü Klan tipi toplumsal örgütlenmelerde, ilişkileri düzenleme biçimi de, bu ilişkileri düzenlemenin ideolojik söylemleri de, *mithos* düşüncesinin kapalı döngüsü içerisinde kalınarak yapılmaktadır. Dünyayı açıklama biçimi *mithosçu* düşünceyle bağdaşık olarak gelişen toplumlarda, dünyayı dönüştürme, dünyayı yorumlama şekli de aynı *mithosçu* bağlam içerisinde kalmarak yapılmaktadır. Ya dönüştürme? Yani solcular bilirler ki, dönüştürmek de gereklidir. Bunu Marx, Feuerbach üzerine tezlerinin birinde söylemiştir. Usuldendir, âdettendir, bu alıntının da hakkını vermek gerekir diye, dönüştürmeyi de unutmuyorlar, ama nasıl? Yine aynı *mithos* bağlamları içerisinde kalarak, *mithos*ların yerini değiştirerek, ya da yeni *mithos*lar yaratarak. İşte burası, sorunun asıl noktasıdır.

Daha ortaokul, lise sıralarındayken, yani Türkan Şoray mı, Hülya Koçyiğit mi, savaşın kızıştığı günlerde, Şoray'cı kızlarla, Koçyiğit'çi kızların bir-

birlerine küstüklerini, okul koridorlarında guruplar halinde kolkola girmiş bir halde dolaştıklarını ve böylelikle birbirlerine nispet yaptıklarını hatırlıyorum. Şoray'cı ya da Koçyiğit'çi bu guruplar, henüz safını seçmemiş, aşada kalmış tarafsız ögeleri kendi guruplarına çekmek için, onları kollarına takar, bu yıldızların öğrenci matinelinde oynayan filimlerine götürüp, etkilemeye çalışırlardı. Bu kızların çoğu şimdi büyüdüler elbette. Sanırım artık Şoray ya da Koçyiğit için dövüşüyorlardı. Belki o günlere bir çocukluk anısı diye bakıyorlardır. Ya peki bugünkü pratikleri içerisinde hayata karşı tavır alırken aynı alışkanlıklarını değişik biçimlerde de olsa sürdürüyorlar mıdır? Eş seçiminden, siyasal seçeneklerine varana dek (ki genç kızlar da ilki, ikincisini de getirir) hayat pratiğinin geniş, ilişkiler yelpazesi içerisinde aynı düşünce biçimi içerisinde kalarak, aynı akıl yürütmelerle tavır almıyorlar mıdır? Bir çocukluk anısı olması gereken, yalnızca Şoray-Koçyiğit tartışması mıdır, yoksa bu tavır alışını yönlendiren sorunsal mıdır? Bu soruyu kendimize soruyor muyuz? Diyelim bu kızcığızardan herhangi birisi, şimdi «dönüşmüş», «bilinçlenmiş» olsun, bir dernek ya da bir partide çalışıyor olsun; bu çalışmaları, geçmiş pratiğiyle, anılarıyla bir yerde kesişiyor mudur, kesişmiyor mudur? Sorunun canalcı noktası bence budur. Seçtiğimiz örnekler naif olabilir, ama dönüşmüşlüğü müz bu naiflik düzeyinde kaldıkça bizim de bu örneklerin dışına çıkamamamız söz konusudur. Kendimizi yenilediğimizi, kendimizi dönüştürdüğümüzü sandığımız bir anda, içimizdeki eskiyle, bir an için de olsa karşı karşıya gelebiliyor, bu anın ikilemini bilinçliliğimize yansıtabiliyor muyuz? Gelecekteki davranışlarımızı yönlendirmek için kendimizi bu düzlem üzerinde açmıyabiliyor, sorgulayabiliyor muyuz? Devrimci olmanın değerlerini yapımsal sorunlarla mı, yoksa gerçekten hayatı sorunlarla mı kurguluyoruz kafamızda? Bunları neye göre ayırıyor ve yargılıyoruz? Türkiye'deki devrimcilerin çoğu ameliyattan korkuyorlar, kendilerinin ameliyatından korkuyorlar. Ölmeden korkmuyorlar ama ameliyattan gerçekten korkuyorlar. Ve kendilerini çok seviyorlar, «Biz»i çok seviyorlar. Ve BİZ bu yüzdendir ki, aynaları hiç sevmedik, Gogol'ün insanları gibi yüzümüzün kusurlarını hep aynalara bulduk. Daha önce gönül vermiş olduğumuz teorilerde, siyasal guruplarda bulduk. O teorinin yanlış olduğunu anladığımız anda ise çok öfkelenedik, yıkıldık, bir o kadar da nefret ettik. Bizi yanlış yönlendirmiş olanlara, doğruyu bulmamızı bir süre için de olsa engellemiş olanlara lanet kustuk. Maocuyken, Mao'nun dışındaki her şeyi lanetledik, suçladık, yargıladık. Bunu yaparken de gerçekten inançlıydık, coşkuluyduk, söylediklerimizle bütünleşmiştik. Bizler, (yani siyasetimizin tabanını oluşturanlar) değil ama, Siyasetimizin yöneticileri Mao'dan cayınca, Mao'nun küçük burjuva reformisti olduğunu ileri sürmeye başlayınca, bu sefer de kandırılmış çocuklara döndük. Yanılmış olmanın acısını tattık. O acıyla, onca sevdiğimiz Mao'yu bu kez lanetlemeye başladık. Aslında lanetlediğimiz yanılmamızdı, yanılmışlığımızdı. Çün-

kü Biz yanılmazdık, yanılmamalıydık. Hep kahrolsunlar ve yaşasınlar ikilemi içerisinde kaldık. Bizler yaşasındık, onlar kahrolsundu. Bizler nasıl ol-sak olalım yaşasındık. Maocuyken de yaşasındık, İlerlemeci olunca da yaşasındık. Yeter ki yaşasındık. Çünkü mutlak olan bizlerdik. Her şey bizler içindi. Bu «Biz»lerle, «Onlar» zaman zaman değişebilirdi, zaten dünyada her şey bir değişme halinde değil miydi?, ama yaşamak ve kahrolmak değişmemeliydi. Daima yaşaması gereken ve kahrolması gereken birileri bulunmalıydı ortalıkta. Sorunlara hep bu çerçeveden baktık.

Bir çocuk oyunu vardır hani, «Mendilim köşe köşe bizden size kim düşer», diye. Karşı taraftan adam kazanarak, ekip güçlendirmeye dayanan bir oyundur bu. Ekip değiştiren oyuncu, eski takımına karşı oynar, oynarken de hemen duygusu, heyecan kaynağı değişir. «Biz»in ve «Öteki»nin yeri değişmiştir kafasında. Artık onu heyecanlandıran yeni takımının başarısıdır. Bütün azmiyle yeni takıma çalışacaktır. Bu naif örneği, siyasal arena ya da taşıyabiliriz. Fraksiyon değiştirdiğimiz zaman da en çok eski fraksiyonumuza düşman olduk. Yanılı diye nitelendirdiğimiz geçmişimize olan nefreti, bu yanılı sebepten eski fraksiyonumuzla özdeşleştirdik. Dönüşmüş, bilinçlenmiş olarak kabul ettiğimiz «Şimdiki Zaman» halimiz adına eski kendimizi düşman ilan ettik. Yani kusuru yine aynaya yükledik. Fraksiyona yükledik, teoriye yükledik, yanlış analizlere yükledik. Ama kendimizi hiç analiz etmedik. Özleştirme mekanizmasını da bir nedamet mekanizması haline getirdik. Her şey «Biz»im aklanmamız adınaydı.. Devrim süreci bile akladığı, burjuva pisliklerimizden Her şey «Biz»im aklanmamız adınaydı Devrim süreci bile, ilkin bu işe yaramalıydı. Bu yüzdendir ki, Türkiye'nin son on yıllık tarihinde bu kadar çok fraksiyon çıktı ortaya. Hiçbiri bizi aklamaya yetmiyordu. Hiçbiri, bizi, yani aydınları küçük burjuvaları ezeli suçluluğumuzdan kurtaramıyordu. Devrim sürecinin tek nesnesi bizdik çünkü. Aydınlardık. Biz aklanmadığımız sürece de devrim başarısızlığa uğravacaktı. Halka bir türlü ulaşamıyor, ona bir türlü bilinç taşıyamıyorduk. Zaten halk da bilinçlenmiyordu. Kendimizi de bir türlü burjuva pisliklerinden arındıramıyorduk. Bu yüzden de her gün piyasaya yeni bir deterjan gibi yeni bir fraksiyon çıkıyordu. Eski fraksiyonlar ise bölüne bölüne ufalanıyor, etkisiz hale geliyor, temizleme güçlerini yitiriyorlardı. Feodalken ne iyiydi. Her şey tertemizdi. Kapitalizm geldi. Bizi burjuva pislikleriyle kirletti. Bizi yozlaştırdı. Biz eskiden doğruyduk ve güzeldik ama burjuvaziyle birlikte yozlaştık, dejenerer olduk. Keşke hiç kapitalizm gelmeden, doğruya doğruya feodalizmden sosyalizme geçseydik. O zaman böyle pisliklerimizi temizlemekle uğraşmayacak, tertemiz, yozlaşmamış insanlar olarak, bembeyaz ve bakır olarak, hiç ellenmemiş, hiç kirlenmemiş olarak sosyalist olacaktık. Şimdiyse halkımızdan kopmuşuz, onunla bir türlü kaynasamıyoruz. Hiçbir fraksiyon bu işi beceremiyor. Fraksiyonlar halkın taleplerine değil, küçük burjuva aydınların ihtiyaçlarına cevap ver-

miyordu aslında. Yerindiğimiz buydu. Bu yüzdendir ki tatminsiz aydınlar aynı sorunsallar içerisinde kalarak, bütünüyle aynı sorunsalları paylaşan ama yeni olan yeni fraksiyonlar türetiyorlar, yeni partiler kuruyorlardı. Ama İsa'dan bu yana süren ezeli suçluluğumuzdan küçük burjuva olmaktan gelen kutsal günahlarımızdan kurtulamıyorduk. Biz günahkardık. Proletarya ise, temiz, saf, ellenmemiş ve geleceği kuracak olan tek güçtü. Onun güçlü kolları, pazuları vardı. Yumruğu balyoz gibiydi. Eh biz de onun adına düşünerek işi idare ederdik.

Uvriyerizm sapmasının psiko-sosyal kökeninde, madalyonun burjuvadan olan yanını bu sağlıklı suçluluk nevrozu oluşturmaktadır, sanıyorum.

Marksist olma iddiası taşıyan söylemler içerisinde, «Biz»in ve «Öteki»nin yer değiştirdiği başka tür sapmalar da vardır şüphesiz. Şovenizmin bunlardan belki de en başta geleni olduğunu söyleyebiliriz. «Biz»in egemenliğine dayanan her söylemin hiyerarşik bir yapısı vardır. Bu hiyerarşide Biz en yüksek mertebededir. Ve bir çeşit kutsanma niteliği taşır. «Biz»in kutsanması, ilkel toplumlarda ergenlik ayinleriyle başlar. Daha önceki tarihlere değgin olarak fazla bulgular yok elimizde. Zaten «Biz», toplumsallaşmayla başlayan, toplumsallaşmayla ortaya çıkan bir olgu olduğuna göre de, buna değgin bulguların bulunmaması doğal. İlkel toplumlarda ergenlik ayinleriyle başlayan «Biz»in kutsanması, bu kutsanma geleneği, tarihi gelişme süreci içerisinde yarattığı ideolojik ögeleri tarih aşırarak ve değişik tipte ideolojilerde açık ya da örtük olarak kurgulayarak hayatını sürdürmüştür. Nitekim bu kutsanma, her soydan ırkçılığın, şovenizmin temel direği haline geldi. Gündelik yaşamımızda, aktör niteliğimiz çoğun geçmişten devraldığımız davranış biçimlerine uyarlılık gösterdiğinden, ya da başka bir söyleyle aktör niteliğimizi bu geçmişten devralınan davranış koşulların belirlediğinden, bu evrensel ve tarih-asırı ögelere, bu ögelerin sınıfsal niteliğine dikkatlice bakmak zorundayız. Davranışlarımızı ayırtırmak ve bu ögeleri nitelikleriyle birlikte su yüzüne çıkarmak durumundayız.

Konuyu açıklamak üzere buraya dek verdiğimiz örnekleri hemen her alandan rahatlıkla bulabileceğimiz başka örneklerle çoğaltabiliriz. Büyüklü küçüklü hemen her tür örgüt biriminin temelinde, «Biz ve Ötekiler İdeolojisi»nin yattığını biliyoruz. Çeşitli örgütler, çeşitli guruplaşmalar, çeşitli toplumsal, sınıfsal, ekonomik ve demokratik talepleri içeriyorlar şüphesiz. Belirli bir amaçları, bu amaçların belirlediği belirli bir programları var. Ama örgütlerin ya da her cinsten guruplaşmaların bir çırpıda söylenebilen talepleri, istekleri hemen algılanabilirken; örgüt ideolojileri, örgütsel ilişkinin ideolojik tabanı hemen algılanamıyor. Ya da algılanabilmesi için ciddi bilimsel yaklaşımları, çabaları zorunlu kılıyor. Guruplaşma sosyolojisi, kitle psikolojisi gibi konular ve bunların somut örnekleri nedense sosyalistlerin fazlaca bir ilgi gösterdikleri alan olamadı ilkimizde. Bunun acısını çok çektik, çekiyoruz da. Nitekim fraksiyonlar arası

İlişkilerin sosyalist bir biçimde örgütlenememesinin, bu ilişkileri sürdürmekte sosyalist değerler yaratılamamasının katkısı büyüktür. Aynı şekilde, değişik fraksiyonlardan insanların birbirlerine davranışı da aynı karmaşa içerisinde sürüyor. Birbirleriyle olan insan ilişkileri şöyle dursun, zaman zaman şiddet ve öldürme olaylarına varan saldırganlıkları, bu özgün alan ışıktandırılmadıkça açıklanamaz değildir. Aynı biçimde herhangi bir siyasi grubun içerisinde başgösteren ayrılıkların sonucunda siyasal plandaki doğal ayrışmanın hemen yanında insanlar arasında başlayan «ayırışma»nın üretilmiş tüm sosyalist değerleri alt-üst edecek denli olumsuzluklar, düşmanlıklar gösterdiği de herkesin gözlemleyebildiği bir gerçek. Hemen her fraksiyon, geçmişinde ya da bugün bu soy çirkinlikleri yaşadı, yaşattı. Hatta en acısı, en olmazı, şehit verdi. Ölümüne hiçbir anlam yüklenemeyecek şehitler. Bugün hâlâ kimi zaman «örgüt bozuculuğu» sözü ağızlarından siyasal bir zayıflama karşısında duyulan kızgınlıktan çok, ilkel bir aşiret zihniyetinin kör tutkusunun öfkesiyle söyleniyor, anlam kazanıyor. Yani bu sözü anlamak için siyasal düşünceye çok, aşiret ideolojisini tanımak gerekiyor. Yani «yanlış bir açıklama biçimini» yöntem edinmek gerekiyor.

«Biz ve Ötekiler İdeolojisi»nin temelinde kaynağını eşitsizlik düşüncesinden alan hiyerarşik ve fallokratik bir düşünce yatıyor. BİZ düşüncesinin ilkel topluluklarda ergenlik ayınları sırasında ortaya çıktığını, ilkel anlamında da olsa bir topluluk, bir örgüt, bir cins kutsanması temeline dayandığını biliyoruz. Temelden belirleyici olan bu düşünce, gelişen toplumlarda daha uyarlaşıyor, daha çağdaş kimliklerle ortaya çıkmakta ve geniş kitleleri yine de motive edebilmektedir. Reklam spotlarından, pankart sloganlarına varana dek bir dizi bağlantı kurulabilir. Gündelik söylemlerde de, ajitatif söylemlerde de, «Biz»ler genellikle güçlüydü, hükmeden, buyurandı, kısacası ortak erkek imgesini; «Ötekiler» ise zayıf cinsi, güçsüz olanı, ezilebilir olanı, «himayeye muhtacı» ya da aynı sorunsalın tersi olan «kolay ezilebilir»i, kısacası, ortak kadın imgesini tanımlıyor.

Amerika'da en koyu zenci hakları savunucusu beyazların bir bölümünün, kızlarının bir zenciyle evlenmesine yine de karşı çıktıkları yapılan anketlerde saptanmış. «Savunulan» ile «Eylem pratiği» arasındaki çelişki belirleyici olan ideolojik sorunsala bundan daha güzel bir örnek az bulunur sanıyorum. Örneğin Türk filimlerinden de benzer bir koşullanmanın ürünü olan bir örnek taşıyabiliriz. İki düşman ulusun çocuklarının aşkı anlatan filimler vardır. Diyelim Türk ve Yunan ulusunun iki çocuğunun aşkı anlatılacaktır. Eğer böyle bir şey yaparsanız erkek mutlaka Türk, kız da mutlaka Yunanlı olmalıdır. Bunun tersi düşünülemez, az buçuk halkçılık ve de sosyalistçilik bulmuş eserlerde bile bu böyledir. Bugüne kadar bir Türk kızının, bir Yunanlı erkeğe aşık olduğu görülmemiştir. Sistem ideolojisi, bir Türk erkeğinin bir Yunanlı kıza aşık olabileceğini kabullenebilirken, bunu bir ölçüde de olsa doğal bulabilir-

ken; asla bir Türk kızının, bir Yunanlı erkeğe aşık olabileceğini, bunun üzerine de bir dram kurulabileceğini kabul etmez. Böyle bir şey milli gururumuza dokunur. Bizler de halkımıza ters düşmemek için, böyle şeyler yapmamalı, aksine burjuvazinin elinden düşürdüğü bu bayrağı daha fazla oraya buraya çekmek için bütün Yunanlı kızları Türk erkeklerine aşık ederek, Uluslararası eşitliği, kardeşliği, dayanışmayı sağlamalıyız. Yunanlı kızlardan sonra bu seferde sırada bekleyen bütün küçük burjuva kızlarını, yakışıklı ve de çok fena halde bilinçli devrimci delikanlılara aşık ederek bu sorunu da çözebiliriz. Nasıl olsa her şeyin devrimcisi oluyor. Biz fotoramanların da devrimcisi yaparak, böylelikle sosyalizme adam kazanabiliriz. Nasıl olsa önemli olan sosyalizme adam kazanmak değil mi? İnsanlar dönüşmüşmüş, dönüşmemişmiş ne yazar? Bizim kadın yazarlar ise anasıyla, babasıyla ve de komşusuyla acayip çelişkileri olan koleli kızları, yoksul, yığıt, güçlü ve de yakışıklı devrimcilerimiz aracılığıyla bilinçlendirerek devrimci Güzin Ablalık görevini sosyalist bir namus ve ahlakla ifa ediyorlar. D.H. Lawrence'ın «LADY CHATTERLY'İN SEVGİLİSİ»nde tema olarak dile getirdiği burjuva sınıfa özgü bir fantazi takıntısı bir kurmacaydı. Soylu, güzel ve zengin bir kadın, daha çok proleter sınıftan kaba, cahil, hoyrat, güçlü ve şehvetli erkeğin kollarına atılırdı. Şimdilerde de aynı sorunsaldan kaynaklanan bir başka kurmaca, bir başka düşünce egemen edebiyat ve sanat dünyasına. «Biz»lerin (yani bu kez devrimcilerin) öznesi yine «Erkek», romanın yapıntısı gerçekliğinde devrimciliğin gücü handiyse erkeklik gücüyle özdeş kılınıyor. Geleceği kurma ve açıklama gücü yine Erkek'te düğümleniyor. (Bu odaklanma yalnızca cinsiyette bir odaklanma değil; aynı zamanda söylemde, ideolojide bir odaklanma...) Yani bir çeşit Alman kızlarıyla evlenip onları Müslüman yapan Türk erkeklerini gazetelerde okuduğumuzda nasıl bir milli gurura kapılıyorsa, benzer biçimde burjuva kızlarını bilinçlendirerek ezilen devrimci erkekleri okuduğumuzda da benzer bir heyecanı yaşıyoruz. Yalnızca romanda, öyküde olmuyor bu. Gündelik yaşantı içerisinde de benzer örneklerle tanık oluyoruz. Devrimci delikanlılarımız, parkalı makyajsız devrimci bacalarıyla eylem içerisinde omuz omuza mücadele sürdürüp daha sonra aklı fazla ermeyen küçük burjuva kızlarla evleniyorlar... Bundan sonraki yaşantılarını da onları bilinçlendirmek üzerine kuruyorlar. Türk erkeğiyle, Yunanlı kızın aşkı, Türk filimlerinden gündelik hayatımıza dek benzer biçimlerle örgütlenen bir ideolojik yapı gösteriyor. Aslında yalnızca bizim toplumumuza özgü bir şey değil bu. Erkeğin üstünlüğüne ve fetişine dayanan tüm ataerki toplumlarda da bu böyledir. Belki Yunanistan'da çekilen filimlerde de Yunanlı Erkeklerle Türk kızları aşık oluyordur. Ya da Yunanlı devrimci yazarlar küçük burjuva kızlarını yakışıklı Yunanlı devrimcilere aşık ettiriyorlardı.

«Biz ve Ötekiler» İdeolojisi daha saydam, daha kalın hatlı örneklerde hemen kavranabilirken; kimi örneklerde daha karmaşık bir yapı gösterdikle-

Birikim 61/20

rinden hemen algılanamazlar. Her tür örneği aydınlatmak için doğru bir teorik çerçeveden, doğru ölçütlerle soruna yaklaşmak gerekiyor.

Kapitalist toplumlarda ortaya çıkan meslek kuruluşları (Barolar Birliği gibi, Tabipler Birliği gibi...) burjuva kültürüyle tanışıklığı olan Batı toplumlarında daha başka bir biçimde işlerken, bizde daha çok bir lonca zihniyetiyle çalışıyor. Bu soy mesleki kuruluşlar kendilerini, sistemlerini varlaştıran temel ideolojiden kopup, Türkiye somutunda hazır bulunan ideolojilerle işlerliğe konuldu. Bu yüzden de mesleki kuruluşlar gerçek amaçlarını gerçekleştirmede, toplumsal yapı içerisinde kendilerini varlaştırmada etkisiz ya da amaçsız kaldılar.

Sansür Tüzüğünde belirli maddeler vardır. Örneğin Devletin Kolluk görevlileri, Ordu Mensupları o şekilde, ya da bu şekilde gösterilemezler. Onu yapmazlar, bunu yapmazlar. Yani bunlar biraz da bizim devrimcilere benzerler. Ancak birer kahraman olarak gösterilebilirler. Böylelikle halkın milli ve manevi hislerine masaj yapılabilir. Sansürün bu ve benzeri maddeleri sanatsal yaratıyı kısıtlamaktadır. Örneğin Batı filimlerinde örneğine sık rastladığımız polis filimlerinin aksine filmin sonunda katil polis çıkamaz. Ya da bir subay karısını dövmeyebilir. Benzeri birçok tema filimlerimizde işlenemez. Bu yüzden birçok senaryo sansürden geri dönmüştür. Ya da çekilmiş filimde herhangi bir sahneden nem kapıldıysa o bölüm makaslanmıştır. Böyle durumlarda bir alay ilericisi hukukçu, avukat avaz bağırırlar. Oraya buraya demec verirlir. Geçenlerde kimi hukukçuların bağırırları yeniden duyuldu. Ne var ki bu kez yine avaz avaz olmakla birlikte, farklı bir biçimde çıktı sesleri. Televizyonda gösterilen «Fadik Kız» filminde, avukatlar küçük gösteriliyormuş, sahtekar, dolandırıcı olarak canlandırılıyormuş gibi suçlamalar yöneltiler. Yani filmdeki o bir tek avukat ansızın «bütün avukatlar», «avukatlık» oluverdi birden. Türkiye'nin ilerici gazetelerine yazılar yazan, bir alay da ilerinin, devrimcinin müdafiliğini yapmış bulunan bu avukatların ağzında, bir tek avukat, avukatlığın öznesi oluverdi. Eh tabii işin içine, «özne ile özne» ilişkisi, meslek ideolojisi girdi mi sosyalizm biraz kenarda durup bekleyebilir. Ne önemi var? Maksat avukatlığın şerefini kurtarmak.

Bu anlayışı başka alanlar içerisinde de çoğaltabiliriz. Nitekim toplumcu gerçekçilik tartışmalarında ortaya çıkan «Olumlu Kahraman» anlayışı bu ideolojik kaynaktan su almaktadır. Herhangi bir romandaki herhangi bir tip, birden koca bir süreci, koca bir sınıfı temsil etmeye aday gösteriliyor. Koskoca bir tarih süreci tek bir bireyde içkinleştiriliyor, onunla açıklanabilir, anlaşılabilir kılınıyor.

Biz ve Ötekiler İdeolojisinin temelinde iki temel öge yatıyor: Bunlardan ilki *mithos* düşüncesinin evrilmesiyle gelişmiş totemizim, fetişizm; ikincisi ise eşitsizlik düşüncesi, hiyerarşik sistem düşüncesidir. Yani daha özetleyici bir deyimle Hegemonya mekanizmasıdır. Ve bu her iki ögeleri de ilişkiler

gündeminde sanırım yanlış g ü d ü l e n e n cinsellik enerjisi itiyor. Cinsellik enerjisinden muradım, kesinlikle birkaç örnekten çıkarak, insan türüne değgin bir genellemeye gitmek, insanın evrensel ve genelgeçer özüne değgin bir şey söylemek değil. Yalnızca insanda biyolojik varlığı yadsınamayan ve henüz gizini büyük ölçüde koruyan cinsellik güdüsünün ve enerjisinin «verili şartlar» içerisinde koşullanmasıyla, yani onun ideolojik kimliğiyle ilgili. Bu alanda kurulan Marksist söylem çoğunlukla Hegelci çelişki ve diyalektik anlayışından kaynaklanan söylemlerdir. Daha çok Frankfurt okulunun damgasını taşır. Bu yüzden bu çizgilerin dışında yer almak isteyen Marksistler bu konuda çaresiz kalmaktadırlar. Sonuçta da ister istemez yine ya Freud'la ya da Wilhelm Reich'la kesişmek zorunda kalmaktadırlar. Bu anlamda bu eksiklikten ötürü, sözünü etmeye çalıştığım güdülenen enerji kavramını ideolojiler düzleminde temellendirmiş olduğumu söylemeliyim.

Biz ve Ötekiler İdeolojisinin kurucu yapısı çoğunlukla aynıdır. «Biz»ler ve «Ötekiler» bir hiyerarşi mekanizması içerisinde yerini alırlar. «Biz»in öznesi ya da «Öteki»nin öznesi değişebilir ama, aradaki ilişki, bu ilişkiyi kuran ideoloji değişmez. Diyelim ki ezilen ve ezen ilişkisinde ezenin ya da ezilenin öznelere değişebilir ama, bu ilişki biçimi değişmiş midir? Sorulması gereken temel soru budur.

Bir zamanlar bir şiir vardı. Bir mektep şiiriydi. Her ulus bir hayvanla temsil ediliyordu. Dünyanın yönetimi bir orman yasasına bağlanmış gibiydi. Uluslar bu hiyerarşik basamakta yerlerini alıyorlar ve bunların başına da «Ormanlar Kralı» Aslan, yani Türkler getiriliyordu. Bu zarsız mektep şiirinin nasıl bir faşist dünya görüşünden kaynaklandığını anlamak için o çocukların büyümesini beklemek gerekti. «Biz»in kutsanmasının son momenti faşizmdir çünkü. Bu kaçınılmazdır. Nitekim bu zarsız mektep şiiri, uluslaşma konusunda geç kalmış bir tavır alışı değildi yalnızca. Aynı zamanda kapitalizme (Biz'e göre) erken ulaşmış ilerlemiş Batının sanayi toplumlarına yönelik tepkici bir tavrın da yüzlerce ifadesinden biriydi. Kapitalist hiyerarşide yerini alamamış ve bunun ezikliğini, eksikliğini duyan bilinçaltı bir suçluluk duygusunun geri tepmesiydi. Zaten tarihe sığınmak hemen her toplumda benzer bir suçluluk duygusunun geri tepmesidir. Şimdiki geri kalmışlığı, ekonomik ve toplumsal yetersizliği, tarihinin yüceliğiyle örtbas etmeye çalışmak hep bu yetersizliğin anlatımıdır. Her iki anlamıyla da, yani hem olumlu, hem olumsuz olarak tarihi «BİZ»le açıklamaya çalışmanın historisizmi pratikte her soydan küçük burjuva ideolojilerine ve son olarak da faşizme çağrı çıkarmaktadır. «BİZ» yüzünden geri kalmış toplumumuzun bizde uyandırdığı suçluluk duygusunu yine «Biz»in tarih üstünlüğüyle gidermeye çalışıyorsak, tarihi BİZ'le açıklıyoruz demektir. Geçmişte, yani tarihte üstünlük kurmuş bulunan «BİZ» demek ki gelecek için de bir potansiyeli, saklı bulunan bir gücü taşıyoruzdur. Öyleyse geleceği de aynı BİZ ile açıklayacağız, ya da yaratacağız de-

Birikim 61/21

mektir. Bu yanlış mantığın varyasyonlarına da proletarya ile gelecek yarın arasında kurulan ilişkide, bu ilişkiye değgin olarak kurulan kimi söylemlerde rasyonel, Marksist tarih anlayışının kimi kavramları, kimi anahtar kavramları alınıyor, idealist tarih anlayışı içerisinde eklenilerek kullanılabilir hale getiriliyor. Kavramlar bağlamlarından kopararak, eski sorunsallar taşıyan idealist bağlamlar içerisinde yerleştirilmeye çalışılıyor. Çünkü bu kavramlar ne yazık ki günümüz Türkiye'sinde ancak böyle anlaşılabilir, algılanabilir hale getirilebilir.

Biz ile Öteki arasındaki ilişkide benzer bir örneği eşçinsellerin savunma mekanizmalarında görebiliriz. Şimdiki Zamanın mutsuzları olan eşçinseller, Geniş Zamanın yaratıcıları olmakla övünürler. Shakespeare, Moliere, Michelangelo, Passolini, Alain Delon gibi adlar yaratmakla övünürler. Bir kabile zihniyetiyle kendilerini savunmak durumunda kahrılar. Toplumsal başkaldırıya, *Consensus*'a bir cins başkaldırıştır bu. Geçici değerlere, geçici ahlak ve törelere, geçici olmayan kimliklerle, kişiliklerle, belgelerle karşı durma eylemidir. Tepkinin bu arka-planı görülüp, algılandığında anlaşılabilir bir tekidir bu. Ne var ki içinde yer aldığı sorunsal «Biz»lerin saklı üstünlüğü temeline dayandırıldığı için yine hiyerarşik sorunsalın dışına çıkamaz. Ve o ölçüde de yanlıştır Savunmasını varolan sistemin ideolojik sorunsallarıyla kotarmaya çalışmaktadır çünkü.

Aynı hiyerarşik sorunsalın içinde kalan ve daha çok tepkici bir karaktere sahip hareketlere dünyanın birçok yerinde raslanmaktadır. Bu konuda da birçok örnek verilebilir. Şiddetli bir sövenizme varmış Kadın Hakları Hareketleri, Zenci Hareketleri, Ulaşma Hareketleri, bu tür örneklerden sayılabilir. Bu soy hareketler sonuçta ister istemez düzenin ideolojisiyle bütünleşmektedirler. Örneğin Amerika'da beyaz düşmanı kesilen bir kısım zencilerin tüm savaşı «Efendi» değiştirmek üzerine kuruludur. Tüm programları, hiyerarşik ilişkinin tersyüz edilmesi, ilişkinin öznelinin yerini değiştirmesi olarak belirlenmiştir. Bu soy zenci hareketleri, sistem tarafından daha çok sempativle karşılanmaktadır aslında; çünkü üretilen ideoloji kendi ideolojileridir. Ve bu ideoloji geniş kitle tarafından, beyazlar tarafından daha cabuk algılanabilir, kavranılabilir bir şeydir. Böyle olunca da beyazlar daha kolay bir tavır alış içine girebileceklerdir. Sistemin kendileri için uygun gördüğü statüyü (Birevler ve ilişkiler konumunda) korumaya çalışacaklardır. Bunun aksine Marksist sorunsallar taşıyan zenci hareketleri, sistem tarafından daha zararlı, daha tehlikeli olarak görülür. Bu hareketler yeni sorunsallarla gelecekleri için, sisteme «Bevaz» kaybettirebilirler. Hareketlerinin sorunu «Sivah-Beyaz» olmadığı için beyazları da kucaklayabilen bir eylem programıyla çıkacaklardır ortaya. Bunlar temel soruyu sivah-bevaz ayrımının ötesinde bir noktada temellendirebilirler. Yani mücadele programı daha bütünlüklü olduğu için ve sistemin öteki kurumlarını da kapsadığı için, sistem kendini daha çok tehlikede

hissedecektir. Kendi ideolojisi içerisinde kalarak kavrayamayacağı bir programlar bütünüdür bu. Ve sistem içinde önünde-sonunda bir iktidar sorunu olarak belirlenir. Şüphesiz ki toplumsal yapı içerisinde özel olarak bir e z i l e n varsa, mücadelesini kendi özgül platformunda kotaracaktır. Ne var ki bu özgül platformu daha bütünlüklü bir eylem programı ve teorik çerçeve içerisinde kotarmıyorsa ister istemez «Biz ve Ötekiler» ikilemi içerisinde sıkışıp kalacak, soluk alabileceği bir toplumsal ve siyasal yapıya ulaşamayacaktır.

Biz ve Ötekiler İdeolojisi, her tür toplumsal formasyonda, o formasyonun koşullarına göre üretilmiştir. Her kurumda irili ufaklı örgütlenme ve kamplanma biçiminde belirler kendini. Mektepli-Alaylı düşüncesinden, Garnizonlardaki Subay-Astsubay ayırımına varana dek birçok alanda kendine karşılık bulur. Biz ve Ötekiler İdeolojisinin yapısını oluşturacak olan temel öğeler, o toplumsal formasyonun koşullarından sağlanmıştır. Bu öğeler zaman zaman yeni yeni yapılarla eklenilerek ortaya çıkarılan ideolojilerle geniş kitleleri motive edebilecek söylemler üretilmektedir.

Üniversite sıralarında Antik Yunan toplumunu inceleyen derslerin birinde hocamız, Antik Yunan Felsefesinin her şey için insanı ölçü alan dehasından, dünyaya dönük, dünyevi dininden ve demokrasiye dayanan yönetim biçiminden sık sık söz açardı. Hararetili arkadaşlarımız, hocaya sık sık Antik Yunan'ın bir Köleci toplum olduğunu ve oradaki köleleri hatırlatıyorlardı. Hocanın cevabı anlattıklarıyla özdeşleşmişcesine çok açık ve çok yalındı: Köleleri insandan saymıyorlardı ki. Evet, aslında durum bu kadar yalın ve gerçekti. Önemli olan bu mantıktı. Bu mantığın işleyişvidi. Bütünün bir yanını gözardı ederseniz sorun çözülmüş olur. İnsanı dününün merkezine koyan Antik Yunan toplumu, köleyi insandan saymadığına göre, düşüncesi yanlış değildi. Aksine kendi içinde tutarlı ve tarihî olarak da zorunluydu. Yaşanması gereken bir aşamavdı. Kölenin de insan olduğunu ancak feodal toplum hatırlatacakları onlara. Oysa bu arkadaşlar bugünkü bu kimle o toplumsal yapıyı yargılıyorlardı. Bu mantıkla gidersek şu sonuca varmamız da çok doğaldır aslında: Keske hiç ilkel toplum, feodal toplum, kapitalist toplum falan olmasaydı, keske hiç sömürü, özel mülkiyet, para falan olmasaydı da gözümüzü sövle cennet gibi bir dünyaya acsaydı. Tarihe bakarken hep aynı historisist yaklaşım içerisindeyiz Köleci Toplumun tüm erdemleri ve gelecek için tarihî olarak biriktirdikleri Köleci olmasından ileri geliyordu.

Ben bu hararetili arkadaşlara, bir vesileyle bir gün hocayla yaptıkları bu soy tartışmaları hatırlattım. Bu esitlik aşığı olduğu için Köleci Toplumunu bile tarihî olarak sorgulayamayan arkadaşlar, üniversite yönetimini ele geçirdikleri zaman, forumlarda ve benzeri tartışmalarda başka fraksiyonların insanlarına söz hakkı tanımaz oldular. Çok zor durumda kaldıkları zaman da, kendileri için uygulamadıkları söz kısıtlamasına, zaman kısıtlamasına başvurduklar. Ben bu örneği kendilerine hatırlattığım zaman verdikleri cevap hayli ilginçti:

Birikim 61/22

«Biz bu aracı devrimci amaç için kullanıyoruz. Doğru siyaset, devrimci durum bunu gerektiriyor. Demokratik merkezîyetçilik gereğidir bu.» Atinalılar da kendileri açısından haklıydılar aslında. Kendilerini mutlak doğru sandıkları için, kendilerini ilelebet sandıkları için davranışlarında bir kusur görmüyorlardı. Eh, şimdi gelelim zurnanın en kafiyeli yerine, Demokratik Merkezîyetçilik daha başından beri, *DOĞRU*'yla özdeşleşmiş ve kendini «*KERİM PARTİ*» sanan bir siyasetin (YANI KAADİR-İ MUTLAK B İ Z 'in) «Öteki» Siyasetler üzerinde kurduğu feodal bir hükümlanlık gibi sürdü.

Hemen her tür öğrenci derneğinde, memur ve öğretmen derneğinde öteden beri süren ve bir türlü çözülemeyen demokrasi sorununun ideolojik tabanı, hiyerarşi üzerine kurulmuş bir yönetim biçimi anlayışından, bu yönetime uyarlanan, monte edilen «Biz ve Ötekiler» ideolojisinden kaynaklanıyor. İki kişi arasında başlayan yöneten/yönetilen ilişkisindeki BEN ve ÖTEKİ tabanını genişletiyor, daha ince ayrıntılarla bir yönetim biçimi haline geliyor. Biz ve Ötekiler İdeolojisinde nasıl olsa her şey mübahı. Önemli olan amaç değil, o aracı kullanan amaçtı. Sözü tükendiği yerde, taş, sopa, tornadan çıkmış pankart sopası ve onca öğrenci derneği, meslek odası, TÖB-DER benzeri seçimlerdeki bedeli ağır ödenen delikanlılık... Utancın delikanlılığı... Her şey «Biz» içindi. «Biz» doğruduk. Doğruyu bulmuştuk. «Ötekiler»e bunu kabul etmek düşerdi. «İttifak» mı, «Birlik» mi «Biz»e gelişindi, bizim çatımız altında toplanılsındı. Çünkü biz aslında Osmanlı Bankasıydık...

Bu mantık hayatın her pratik alanında çoğaltılabilirlikti artık. Herhangi bir şeyin başına konan «Devrimci» sıfatı o şeyi meşru kılmaya yetiyordu. Yeter ki o şeyi uygulayan Biz olalım. «Şiddet», «Devrimci Şiddet» oluverdi. (Bu kavram Lenin'de var demek kolaylığına sığınarak her tür şiddetli devrimcilik olarak yaşadık. Bu kavram Lenin'de nasıl bir bağlamda, hangi içerikle var? Bu soruya doğru cevap getirildi mi?) Efe çalımını devrimci tavır diye belletenler, Lenin'in Devrimci Şiddet kavramını da besbelli ki mahalle kabadayılığı düzeninde algılayacaklar ve hayatın pratiğine geçireceklerdi. Hayatlarının hesabını veremeyenler tarafından, onca saklı, gizli olay yaşandı. Akıl almaz, inanılmaz serüvenler yaşandı. Bunlara kimse neşter vurma cesaretini gösteremiyor henüz... İşkençe yapıldı. Adı «Devrimci İşkençe» konuldu. Bir tek «Devrimci Faşist» demeye dilimiz varmadığı için, «Sosyal-Faşist» demekle yetindik. Her şeyin devrimcisi oldu. Hepimiz birbirimizden daha devrimciydik. Kavramlar ve sıfatlar yetmez oldu devrimcilliğimize; kendimize kelimelerden bir dünya kurduk. Kendimizi bu kelimelerle övdük, başkalarını bu kelimelerle mahkum ettik. «Devrimci», «Daha Devrimci», «En bir Devrimci», «Daha en bir Devrimci» fraksiyonlar olduk. Fraksiyonlar, «EGO»muzla öyle bir özdeşleşti ki, öyle bir bütünleşti ki, sonuçta tek kişilik fraksiyon bile olduk.

1960'larda bir marş vardı. «Olur mu böyle olur mu, kardeş kardeşi vurur mu?» diye. Hâlâ yürürükte olan bu marş ve bu mantık aslında şu de-

mektir: Kardeş kardeşi vurmaz. Kardeş başkalarını vurur. Peeki kardeş kimdi? Başkası kimdi? Öteki kimdi? Ne 1970'lerde, ne de sonraları bu soru doğru bir cevap alamadı hayatın pratiğinden. Çünkü bu mantık kendi kendini (Kendi ideolojileri içerisinde kalarak) açıklayamazdı. Çünkü «Ötekiler» tarihî süreç içerisinde ortadan kaldırılması gereken bir nosyondur. Tarihî bir kategoriydi. Mutlak bir gerçek değildi. Oysa biz kendi odağımız çevresinde her şeyi mutlaklaştırıyorduk. Süreç içerisinde ortadan kaldırılması gereken nosyonu bütün Tarihî Öznesi haline getiriyorduk. Eski oyunları, eski romanları çağdaşlaştırırken, en kabasından güncelleştiriyorduk aslında. Her başkaldırını modern toplumun bilinçli işçisi gibi anlıyor ve açıklıyorduk. Bu yüzden tarihî eserlerde, günümüzde kurulan paralellikler, benzetmeler ilkel bir sosyalizm anlayışı ve buram buram historisizm kokuyordu. Ak ve Karanın çelişmesini Diyalektiğin çelişkisi diye anlayan kafalar Biz ve Ötekini de diyalektiğin mutlak çelişkisi diye anlıyordu. Sınıfların ortadan kaldırılması temeline dayanmayan her programın iflas etmeye mahkum olduğu gerçeği unutuluyordu. Yani «Biz» de «Öteki» de tarihî süreç içerisinde ortadan kalkacaktı, ortadan kalkmalıydı. Bu hedef belirlenerek ve sürekli bunun bilincinde olarak yaşanırsa, *hayat için* doğru bir mücadele programı çıkar ortaya. Değilse «Kardeş» ile «Başkaları» sürekli yer değiştiren özneler olarak çıkar karşımıza. Bu da en kabadayısından bizi Toynbee'ci tarih anlayışıyla keşişmeye götürür. Ve biz ittifaklar programımızı bile buna göre yaparız. Rusya'ya karşı MHP'nin, Amerika'ya karşı İGD'nin koluna takılırız. 1950'lerde DP'ye 1973'lerde CHP'ye oy vermek zorunda kalırız. Biliriz ama kalırız. Çünkü yaşamımızı ikilemlerin dar alternatifliğinde sürdürmeye çalışırız. Koşullarımızı bunların belirlemesine izin verir, sonra çaresiz bunların kuyruğuna takılırız. Etyopya, Angola ve İran'da yaşanan olaylar seçeneği kısıtlanmış kitlelerin heba olan potansiyeli değildir de nedir? Şah'a karşı Humeyni'nin ardına takılanlar sorunsalları tersinden yazmaktan başka ne yapıyorlar şimdi? Sosyalizm üzerine doğru sorular üretmemiş insanlar topluluğu olarak yarın sosyalizm kuruldu diyelim, neyi nereye kadar belirleyeceğimiz sanıyoruz?

Sanayileşen toplumların ideolojik söylemleri üzerine ciddiyle eğilmek bir devrimcilik görevi olarak beliriyor gündemde. Bir sosyalist gibi düşünme, yaşama, değer ve ilişki üretme hepimiz için bir ödevdir artık. Tüm bunları da yeni ideolojik ve teorik sorunsallar içerisinde kotarabilir ve hayatın pratiğine geçirebiliriz. «Bizi çağırın sesi» şaşırمامamız gerekmektedir artık. «Bizi çağırın sesi» doğru belirlememiz gerekmektedir. Değilse yaşayacağımız, Biz'ler ya da Ötekiler olalım, yalnızca bir yitlilik duygusudur. Hem de onca acıdan sonra...

İlk sorumuz neyin tedavülden kalkması gerektirir? Giderler hanesine bunu yazalım. Bunları yazalım. Değilse tarih bizi bütün direnmelerimize karşı tedavülden kaldıracaktır. *Kasım-Aralık '79 Ankara.*

Birikim 61/23